

Operele lui Spiru C. Haret

Ediție îngrijită și note de Constantin Schifirneț

Volumul IV
Parlamentare

Rapoarte, expuneri de motive, discursuri

1895–1899

Redactor: Lucian Pricop
Coperta: Cristian Lupeanu
Tehnoredactor: Olga Machin

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Comunicare.ro, 2009

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Strada Povernei 6, București
Tel./fax: 021 313 58 95
E-mail: editura@comunicare.ro
www.comunicare.ro
www.editura.comunicare.ro

Editat cu sprijinul Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Preț de vânzare al unui exemplar (mai puțin adaosul comercial): 107 lei (vol. I–VI).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HARET C., SPIRU

Operele lui Spiru C. Haret / Haret C. Spiru; pref.: Remus Pricopie, Constantin Schifirneț.
Ed. a 2-a, rev. – București: Comunicare.ro, 2009
11 vol.
ISBN 978-973-711-206-4
Vol. IV: Parlamentare: 1895–1899. – Bibliogr.
ISBN 978-973-711-211-8

I. Pricopie, Remus (pref.)
II. Schifirneț, Constantin (pref.)

821.135.1-821
821.135.1

CUPRINS

Introducere. Activitatea parlamentară a lui Haret în anii 1895–1899 / 5

I. Înființarea Casei Școalelor

Raport către Adunarea Deputaților asupra proiectului de lege relativ la înființarea Casei Școalelor prezentat de P. Poni, ministrul Instrucțiunii. Ședința din 19 februarie 1896 / 17

II. Modificarea legii învățământului primar

Raport către Adunarea Deputaților asupra proiectului de lege pentru modificarea legii învățământului primar prezentat de P. Poni, ministrul Instrucției, citit în ședința din 4 aprilie 1896 / 21

Discurs rostit în Adunarea Deputaților în ședința din 8 aprilie 1896 în discuția proiectului de lege asupra modificării legii învățământului primar / 25

III. Răspuns la întrebare

Cuvântare în Adunarea Deputaților la întrebarea dacă deputații Mincu, Cosmovici și Iorgu Radu, fiind numiți suplinitori, pot să mai rămână deputați. Ședința din 19 noiembrie 1897 / 39

IV. Răspuns la interpelare

Cuvântare în Adunarea Deputaților ca răspuns la interpelarea deputatului I. Mincu în privința numirii unui profesor la secțiunea de arhitectură pe lângă școala de arte frumoase din București. Ședința din 26 ianuarie 1898 / 41

V. Legea învățământului secundar și superior

Expunere de motive la proiectul de lege pentru organizarea învățământului secundar și superior / 44

Discurs în Adunarea Deputaților în discuțiunea generală a proiectului de lege asupra învățământului secundar și superior. Ședința din 9 februarie 1898 / 78

Lămuriri date cu ocazia discuției diferitelor articole din legea învățământului secundar și superior. Ședința din 10 februarie 1898 / 103

Ședința din 10 februarie 1898 / 106

Ședința din 11 februarie 1898 / 106

Ședința din 17 februarie 1898 / 110

Ședința din 18 februarie 1898 / 111

Discurs în Senat în discuția legii învățământului secundar și superior. Ședința din 18 martie 1898 / 112

VI. Răspuns la interpelare

Cuvântare în ședința Senatului din 23 februarie 1898 ca răspuns la interpelarea senatorului Mihălescu pentru transformarea în liceu a gimnaziului din Dorohoi / 156

VII. Răspuns la interpelare

Cuvântare în ședința Senatului din 23 februarie 1898 despre gimnaziul de la Pomârla / 158

VIII. Răspuns la interpelare

Cuvântare în ședința Senatului din 24 februarie 1898 ca răspuns la interpelarea lui A. Vericeanu pentru înființarea unei școli profesionale la Pitești / 160

IX. Răspuns la întrebare

Cuvântare în ședința Senatului din 14 martie 1898 ca răspuns la întrebarea lui Gr. Vulturescu despre comemorarea faptelor din 1877 și a urmărilor lor / 162

X. Cuvântare omagială

Cuvântare în ședința Senatului din 16 martie 1898 ca omagiu din partea guvernului la moartea lui Miltiade Tzoni / 163

XI. Emiterea de rentă pentru clădiri școlare și bisericesti

Discurs în Adunarea Deputaților în discuția „proiectului de lege prin care se autoriză guvernul a emite rentă amortizabilă pentru suma de 10.910.451 lei pentru construcțiuni școlare și bisericesti“. Ședința din 26 martie 1898 / 164

Discurs în ședința Senatului din 28 martie 1898 în discuția generală a proiectului de lege pentru emiterea de rentă în valoare de 10.910.451 lei pentru construcții de clădiri școlare și bisericesti / 171

XII. Legea învățământului profesional

Expunerea de motive la proiectul de lege asupra învățământului profesional / 176

Discurs în Adunarea Deputaților la discuția legii învățământului profesional. Ședința din 9 martie 1899 / 197

Lămuriri date în ședințele Camerei din 11–16 martie 1899, la diferite articole ale proiectului de lege pentru învățământul profesional / 235

Discurs la discuția legii pentru învățământul profesional rostit în Senat în ședința din 22 martie 1899 / 249

XIII. Răspuns la interpelare

Cuvântare în Senat în ședința din 23 martie 1899 ca răspuns la interpelarea lui Titu
Măiorescu / 266

Note / 271

I.

ÎNFIINȚAREA CASEI ȘCOALELOR

Raport către Adunarea Deputaților asupra proiectului de lege relativ la înființarea Casei Școalelor prezentat de P. Poni, ministrul Instrucțiunii. Ședința din 19 februarie 1896

Petru Poni, după ce fusese ministru în 1891 (21 iulie – 27 noiembrie) în guvernul de uniune zis liberal-conservator (Lascar Catargiu, G. Vernescu⁽³⁸⁾) prezidat de Generalul I. Florescu⁽³⁹⁾, devine din nou ministru de Culte în guvernul liberal-național prezidat în 1895 de Dimitrie Sturdza (4 octombrie – 21 noiembrie 1896). În această calitate, propune legea pentru înființarea Casei Școalelor și Haret este ales raportor. Urmează aici raportul lui în numele comitetului delegaților.

Expunerea de motive, foarte clară și amănunțită, făcută de dl ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor, înlesnește cu totul sarcina mea. D-sa expune în mod limpede, și probează cu cifre, starea deplorabilă în care se găsesc locurile de școli primare, mai ales în comunele rurale.

Această stare de lucruri, care este cunoscută tuturor, a preocupat deja pe unii din foștii miniștri de Instrucțiune Publică. Semnele acestei preocupări apar deja în 1867; iar în 1886, dl Dim. A. Sturdza, pe atunci ministru al Instrucțiunii Publice, promisese în Camera Deputaților a aduce un proiect de lege, pentru îndreptarea stării lucrurilor. Evenimentele politice ce au urmat au făcut însă ca toate lucrările pregătite în acest sens să rămână fără întrebuintă¹.

Legea din 19 mai 1893, în art. 81–87, a căutat să reguleze cestiunea. Însă măsurile prescrise de dânsa au rămas cu totul ineficace; și lucrul acesta este ușor de înțeles, când se observă că acea lege nu făcea decât să prevadă măsuri de represiune, ele înseși neaplicabile, contra comunelor, fără a căuta să le înlesnească cât de puțin greutățile ce au ele de învins, pentru a-și construi localuri de care au trebuință. Chestiunea aceasta este expusă în mod foarte limpede în expunerea de motive, pp. 8–9.

Sistemul propus de guvern se poate rezuma în câteva cuvinte: statul împrumută creditul său comunelor, pentru a le înlesni construirea școalelor necesare.

---

1. Haret a atins această chestiune în Raportul său din 1884 (Colecția de față, vol. I, p. 199) și în Studiile și proiectele sale publicate în 1889 (Col. de față, vol. I, p. 277).

Pentru aceasta, statul se împrumută, cu o sumă de 30.000.000, din care împrumută și el pe comune, în aceleași condițiuni în care a luat și el banii.

Serviciul ce face statul comunelor în modul acesta nu-i aduce lui niciun avantaj bănesc; din contra, rezultă pentru stat o oarecare sarcină, din plata personalului administrativ, care va avea să dirijeze toate aceste operațiuni. Pentru comune însă, avantajul sistemului proiectului de lege este neprețuit, pe de o parte pentru că le face posibilă procurarea capitalului necesar, care până acum era aproape nerealizabilă pentru dânsule, iar pe de alta pentru că reduce pentru ele la jumătate anuitățile ce ar fi avut de plătit, chiar dacă ar fi reușit să găsească bani.

Dar ajutorul ce aduce statul comunelor nu se mărginește aici: dacă comuna este așa de săracă încât o zecime din contribuțiunile directe să nu-i ajungă pentru a plăti anuitatea sumei ce-i împrumută statul, acesta în unire cu județul, îi poate veni încă în ajutor prin o subvenție (art. 13 devenit 12).

În rezumat, dacă se consideră la un loc proiectul de lege despre care se vorbește în acest raport, și acel asupra învățământului primar, vedem că ele aduc comunelor ușurări și înlesniri de mare însemnătate:

Statul ia asupra-și plata întregului personal didactic rural, din care o bună parte, după legea din 1893, rămânea în sarcina comunelor¹.

Tot statul se însărcinează cu cheltuielile materialului didactic, registre, imprimare etc., luându-le din sarcina comunei.

Tot statul procură comunelor creditul său, pentru a le procura, în cele mai avantajoase condițiuni, sumele necesare pentru clădirea școalelor lor.

În fine, statul, prin subvențiuni, vine în ajutor comunelor prea sărace pentru a putea plăti chiar anuitatea redusă ce li s-ar cere pentru achitarea împrumutului ce ar contracta.

Din toate punctele de vedere, ambele aceste proiecte de legi sunt o adevărată binefacere pentru finanțele comunale.

E adevărat însă că și statul, în schimbul adaosului de muncă și de cheltuială ce-și impune, are siguranța de a vedea, chiar cu actualul număr de școli, mărindu-se într-o măsură foarte însemnată numărul copiilor ce vor putea frecventa școala, fără a mai vorbi de îmbunătățirea condițiilor didactice și igienice ce va rezulta pentru dânsii din înlocuirea nenorocitelor locale actuale cu altele construite în condiții excelente. În fine, aplicarea legii ce se supune aprobării d-voastră va asigura, într-un viitor puțin depărtat, completarea întregului învățământ primar cât ne trebuie pentru copiii noștri, cu toate localurile necesare.

---

1. Legea din 1893 a lui Take Ionescu, pe care Poni avea s-o modifice în aceeași sesiune. În art. 81 se zice:

„În comunele rurale, statul plătește pe primul învățător și jumătate din apunamentele celorlalți învățători; Comuna cealaltă jumătate. În comunele urbane statul plătește singur pe toți institutorii în ființă la aplicarea acestei legi; toți institutorii ce se vor mai crea vor fi plătiți jumătate de stat și jumătate de Comună.“

Aceasta fiind economia primei părți a legii, art. 4 până la 12, devenit 11, inclusiv, prevede măsurile pentru aplicarea ei în așa fel, încât construirea localurilor să devină o realitate: facerea și aprobarea planurilor, asigurarea plății anuității de către comune, mijloacele din care să se facă această plată, modul de executare a lucrărilor.

Primele trei articole prevăd crearea unei Case a Școalelor, însărcinată cu conducerea tuturor acestor afaceri: împrumuturi făcute comunelor, privegherea construirilor, a încasării anuităților datorate de comune, acordarea subvențiilor la comunele sărace etc.

În fine art. 13, devenit 12, până la 15, devenit 14, se ocupă de subvențiile acordate de stat, și de mijloacele bănești puse la dispoziția Casei Școalelor.

Casa Școalelor este o instituțiune care a existat deja, creată fiind prin o lege din 20 ianuarie 1883. Organizarea sa însă lăsa de dorit, din care cauză acțiunea ei și până azi a fost nulă¹.

Așa cum se organizează prin proiectul de față, Casa Școalelor devine o instituțiune puternică, destinată a aduce mari servicii cauzei învățământului. În adevăr, sarcina ei va fi, nu numai de a se ocupa de chestiunea clădirilor școlilor primare conform principiilor expuse mai sus, dar încă de a centraliza o sumă de izvoare de venit pentru învățământ, care azi se pierd fără nicio întrebuintare, sau nu sunt decât de o utilitate foarte neînsemnată.

În linia întâi, se dă Casei Școalelor dreptul de a priveghea administrația fondurilor provenind din donațiuni particulare. Legea nu tinde deloc a modifica voința donatorilor sau a testatorilor, dar ia măsuri pentru ca această voință să fie scrupulos respectată. Suntem convinși că partea aceasta a legii va fi una din cele mai fecunde în bune rezultate.

* * *

Comitetul delegaților, în urma discuțiilor avute, a admis proiectul guvernului, cu singurele următoare trei modificări:

Art. 8 și art. 13 din proiectul guvernului au fost reunite în unul singur, dându-se o redacțiune mai precisă părții provenite de la art. 8.

---

1. Legea citată de Haret aici s-a publicat în „Monitorul Oficial“ din 22 ianuarie 1883, iar Regulamentul ei în „Monitorul Oficial“ din 16 mai 1884. Titlul instituției era: „Casă pentru ajutorul școalelor“, iar scopul: „A primi și administra toate donațiunile ce se vor face zisei case pentru propășirea școalelor.“ Ea era persoană juridică și se administra de un „consiliu de administrațiune“ compus din: ministrul Instrucției, președintele Curții de Casație, guvernatorul Băncii Naționale, rectorii Universităților, președintele Academiei Române și directorul Casei de depuneri. – Legea aceasta și regulamentul s-au abrogat în 1896, după votarea legii din acel an, de care e vorba aici.

S-a prevăzut că județele Iași, Romanați și Ilfov, care au făcut deja împrumuturi pentru construire de localuri școlare rurale, luând asupra lor plata integrală a anuităților, vor fi dispensate de a contribui la subvențiunea ce se va acorda comunelor sărace, pentru construirea localurilor lor școlare.

S-a prevăzut că regulamentele pentru administrațiunea fondurilor provenite din donațiuni și testamente, să fie sancționate prin decret regal și publicate în „Monitorul Oficial“.

(Dezbaterile Adunării Deputaților. Sesiunea ordinară 1895–1896, Nr. 31, pp. 309–311).

II. MODIFICAREA LEGII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR

Raport către Adunarea Deputaților asupra proiectului de lege pentru modificarea legii învățământului primar prezentat de P. Poni, ministrul Instrucției, citit în ședința din 4 aprilie 1896

Legea făcută de Take Ionescu la 1 septembrie 1893 pentru organizarea învățământului primar cuprindea o serie de dispozițiuni pe care guvernul liberal nu le putea lăsa să subziste. De aceea ministrul P. Poni întreprinde modificarea ei și Haret este ales raportor. Urmează aici raportul lui.

De demult încă era dovedit că legea instrucțiunii publice din 1864 nu mai corespundea trebuințelor învățământului nostru. De aceea, în foarte multe rânduri s-a încercat modificarea sau înlocuirea ei. Însă abia la 1 septembrie 1893 s-a putut promulga o nouă lege școlară, și aceea numai asupra învățământului primar.

Proiectul de lege, supus dezbaterii d-voastre, are de obiect a aduce însemnate modificări acelei legi din 1 septembrie 1893.

Nu voi intra în desfășurarea considerațiunilor care impun, după un timp așa de scurt, prefacerea acestei legi. Această lucrare este făcută în mod destul de complet și de clar în expunerea de motive care însoțește proiectul guvernului¹. Mă voi mărgini numai a rezuma în scurt modificările ce se propun; pe urmă voi enumera și schimbările pe care comitetul delegaților a găsit că se cuvine să le aducă la proiectul prezentat de guvern.

Principalele deosebiri dintre legea din 1893 și proiectul alăturat sunt următoarele:

1. Legea din 1893 lăsa în sarcina primarilor datoria de a forma listele de copiii supuși obligativității școlare, alăturându-le doar pe învățător în comunele rurale. Sistema aceasta a produs cele mai rele rezultate, și de aceea se propune acum ca listele să fie făcute totdeauna de învățători și de institutori, împreună cu primarul.

---

1. Expunerea de motive n-am găsit-o în Dezbateri[le parlamentare].